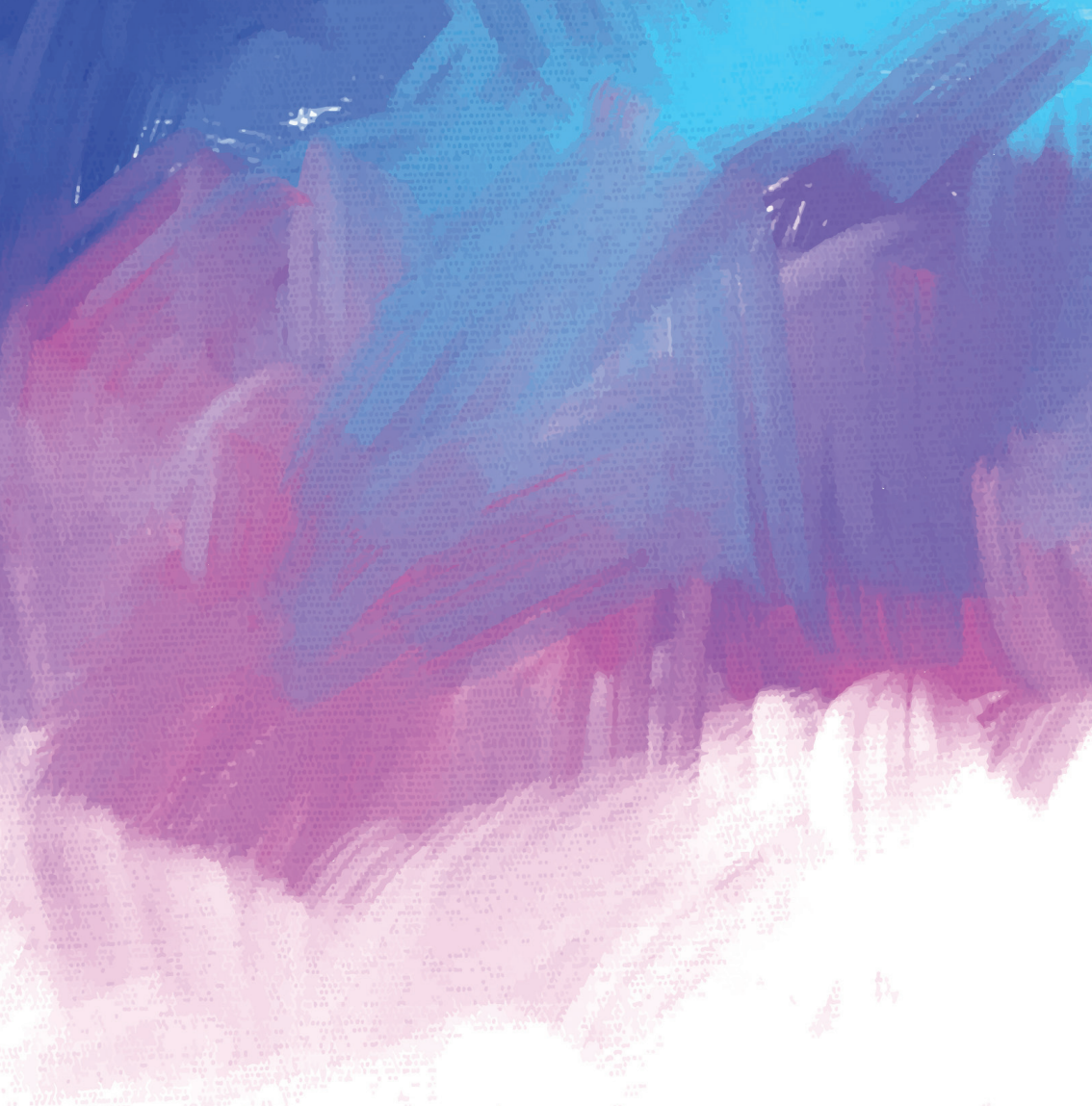

PREPORUKE

ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE
O TRANSRODNIM, INTERPOLNIM I
RODNO VARIJANTNIM OSOBAMA

MINISTARSTVO
JAVNE UPRAVE

Institut za medije Crne Gore
Montenegro Media Institute

Ovaj projekt finansira
Evropska unija

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije i Ministarstva javne uprave. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Asocijacije Spektra i Kvir Montenegro ne odražava stavove Evropske unije niti Ministarstva javne uprave.

PREPORUKE

ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE
O TRANSRODNIM, INTERPOLNIM I
RODNO VARIJANTNIM OSOBAMA

Podgorica, 2019

SADRŽAJ:

Identiteti i terminologija	8
Primjeri negativne i pozitivne prakse izvještavanja	15
Terminologija koju je neophodno izbjegavati	18
Teme od značaja za izvještavanje o TIRV osobama	19
Pravno priznanje rodnog i polnog identiteta	20
Transfobija, interfobija i zločini/govori iz mržnje	22
Depatologizacija	24
Lične priče	25
Smjernice prilikom izvještavanja o trans, inter i rodno varijantnim	26
Izvori	28

Uzimajući u obzir činjenicu da mediji predstavljaju moćan instrument kojim se može vršiti uticaj na stavove i ponašanje građanki/a, a samim tim i na kvalitet života trans, inter i rodno varijantnih osoba, izvještavanje o pravima manjina, kao i o ljudskim pravima TIRV osoba, na profesionalan i etički način od krucijalnog je značaja za unapređenje kvaliteta života ovih osoba u crnogorskom društvu.

S obzirom na činjenicu da se o temama koje se tiču transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u Crnoj Gori intenzivno govori tek u posljednjih par godina, svjesni/e smo da javnost i profesionalci/ke koji/e se na različite načine bave ovom temom često nijesu u posjedu svih adekvatnih i naučno potvrđenih informacija što zna dovesti do izvještavanja o TIRV osobama koje odstupa od profesionalnog, odnosno onog u kojem se dehumanizuju transrodne i interpolne osobe, što doprinosi stvaranju pogrešne slike o njima, a samim tim i osnažuje predrasude i stereotipe, koje na kraju dovode do pojačavanja već postojeće diskriminacije i stigme.

Cilj ovih preporuka je pružanje smjernica novinarima/kama o načinu izvještavanja o trans, inter i rodno varijantnim osobama, na poštujući i adekvatan način, koji će da služi podizanju svijesti o trans i inter temama, kao i unapređenju ljudskih prava i položaja TIRV osoba u društvu.

Preporuke sadržane u ovoj brošuri, namijenjene su novinarima/kama svih medija, koji/e u okviru svojih redakcija izvještavaju o ljudskim pravima sa ciljem da se primjerima dobre prakse unaprijedi izvještavanje o transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama i u perspektivi otvore teme koje su od značaja za unapređenje kvaliteta života trans, inter i rodno varijantnih (TIRV) osoba u Crnoj Gori.

U ovim preporukama možete pronaći objašnjenje adekvatne terminologije, primjere pozitivni i negativni izvještavanja, korisne savjete tokom samog izvještavanja o transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama, kao i izbor potencijalnih tema od značaja za medijsko izvještavanje.

Ove preporuke kreirane su od strane neformalne trans-aktivističke grupe „Transovci“ koja je do 2017. godine djelovala u okviru LGBTIQ Asocijacije „Queer Montenegro“, a koja je 2017. godine formirala Asocijaciju Spektra - organizaciju koja se bavi zaštitom i promocijom ljudskih prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba u Crnoj Gori.

Preporuke su prilagođene u okviru projekta “Rodno opismenjavanje medija”, koji je finansiran u okviru regionalnog projekta Mediji za građane - građani za medije, projekat sedam organizacija za razvoj medija (Fondacija “Mediacentar”, Albanski medijski institut, Makedonski institut za medije, Institut za medije Crne Gore, Novosadska novinarska škola, Mirovni institut, SEENPM) iz zemalja Zapadnog Balkana čiji je cilj izgradnja kapaciteta organizacija civilnog društva u regiji za unapređenje medijske i infomacione pismenosti (MIP).

IDENTITETI I TERMINOLOGIJA

Terminologija objašnjena u nastavku teksta ne obuhvata široki spektar termina korišćenih unutar same trans i inter zajednice, već pregled termina koji su od značaja prilikom samog izvještavanja o transrodnim i interpolnim osobama.

Kao načelno pravilo prilikom izvještavanja o trans i inter osobama, važno je prije svega poštovati i prioritetno se voditi željama i preferencijama osobe, kada je u pitanju korišćenje terminologije koja je najbolje opisuje.

POL predstavlja skup tjelesnih karakteristika na osnovu kojih nam društvo dodjeljuje jednu kategoriju: muški ili ženski pol. Te karakteristike su: polni hromozomi, polne žlijezde i hormoni, spoljašnji i unutaršnji polni organi, kao i sekundarne polne karakteristike.

Muški pol tradicionalno u medicini podrazumijeva XY polne hromozome, viši nivo testosterona, testise, prostatu i penis, kao i veću maljavost, bradu, „muški tip građe“ - uže kukove, šira ramena, razvijeniju muskulaturu.

Ženski pol medicina opisuje posjedovanjem XX polnih hromozoma, višim nivoom estrogena, jajnika, materice i vagine, kao i manjom maljavošću, nedostatkom dlaka na licu, „ženskim tipom građe“ - širi kukovi, uža ramena, dojke, nerazvijena muskulatura.

Ukoliko nijeste sigurni/e kako se obratiti osobi ili na koji način izvještavati o njoj, najbolje je da je pitate.

Postoje muškarci koji nemaju malje, nemaju bradu ili imaju rijetku bradu, imaju šire kukove i uža ramena, imaju više masti, manje razvijenu muskulaturu, višočije glasove, kao i penise različitih veličina.

Postoje muškarci koji su rođeni sa 45 XO, 47XXY, 45X/46XX, 46XY/47 hromozomima; koji imaju testise razvijene u različitom stepenu, imaju ostatke jajnika, dok neki imaju vagine. Neke osobe su rođene sa XY hromozomima, ali im od samog rođenja tijelo ima tipičan ženski izgled. Muškarci koji su rođeni sa različitim varijacijama polnih karakteristika koje su opisane se zovu **interpolni muškarci**. Nekada, na rođenju, ljekari/ke odluče da je ovakva beba "nedefinisanog" pola, te da joj je najbolje odrediti ženski pol, pa urade operacije "korekcije pola". U mnogo slučajeva ovakve bebe kad odrastu shvate da se osjećaju kao muškarci (često ni ne znajući šta im je urađeno pri rođenju), te uđu u proces prilagođavanja pola.

Neki muškarci se rode kao bebe koje su tipično opisane kao bebe ženskog pola, a kasnije tokom života shvate da se osjećaju kao muškarci. Ove osobe se zovu **trans muškarci**. Neki trans muškarci odluče da uđu u proces **prilagođavanja pola**, a neki ipak ne, ali odluče da žive kao muškarci, bez fizičkih promjena.

Postoje žene koje imaju malje, imaju dlake po licu, imaju uže kukove i šira ramena, imaju manje masti, više razvijenu muskulaturu, dublje glasove, kao i vagine koje različito izgledaju.

Postoje žene koje su rođene sa 45 XO, 47XXY, 45X/46XX, 46XY/47 hromozomima; koji imaju jajnike razvijene u različitom stepenu, imaju unutrašnje testise, dok neke imaju penise. Neke žene su rođene sa XX hromozomima, ali im od samog rođenja tijelo ima tipičan muški izgled. Žene koje imaju neke od navedenih varijacija polnih karakteristika se zovu **interpolne žene**. Nekada, na rođenju, ljekari/ke procijene da je ovakva beba "nedefinisanog" pola, te da joj je najbolje odrediti muški pol, pa urade operacije

“korekcije pola”. U mnogo slučajeva ovakve bebe kad odrastu shvate da se osjećaju kao žene (često ni ne znajući šta im je urađeno pri rođenju), te uđu u proces prilagođavanja pola.

Neke žene se rode kao bebe koje su tipično opisane kao bebe muškog pola, a kasnije tokom života shvate da se osjećaju kao žene. Ove osobe se zovu **trans žene**. Neke trans žene odluče da uđu u proces prilagođavanja pola, a neke ipak ne, ali odluče da žive kao žene, bez fizičkih promjena.

Proces prilagođavanja pola može podrazumijevati uzimanje hormonske terapije, neke od operacija (npr. uklanjanje grudi/ugradnju grudi; operacije uklanjanja reproduktivnih organa i/ili rekonstrukciju polnih organa – pravljenje vagine ili penisa); može podrazumijevati sve to zajedno, ali i ništa od ovoga, već samo življenje u društvu onako kako se osoba osjeća. Odluka o ulasku u proces prilagođavanja pola zavisi od mnogo faktora, ne isključivo od želje osobe da pristupi intervencijama prilagođavanja svog tijela. Nekada osoba odluči da ne uđe u proces prilagođavanja pola zbog visokog nivoa nasilja koji doživljava i straha od intenziviranja istog, teške finansijske situacije i straha od nemogućnosti zapošljavanja, nemogućnosti pristupa adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, zdravstvenih razloga, izostanka podrške u okolini, straha od dalje diskriminacije, i mnogih drugih. Odluka o ulasku u tranziciju, kao i o intervencijama kojima osoba želi da pristupi, jako je kompleksna i nosi određene specifičnosti karakteristične za svaku osobu individualno. Stoga, jako je važno da zdravstveni/e radnici/e njeguju afirmativan pristup, koji uvažava individualne potrebe osobe, te pruža podršku osobi da donese informisanu odluku koja će doprinijeti njenom kvalitetu zdravlja i života.

RODNI IDENTITET je unutrašnji osjećaj kojim osoba sebe doživljava rodno. Podrazumijeva sopstveni osjećaj identiteta kao maskulinog, femininog ili neke od kombinacija istih. Rodni identiteti može biti isti ili drugačiji od pola pripisanog na rođenju.

Osoba može da se rodi kao beba ženskog pola i da se osjeća kao žena. Ova osoba je **CISRODNA ŽENA**.

Osoba može da se rodi kao beba muškog pola i da se osjeća kao muškarac. Ova osoba je **CISRODAN MUŠKARAC**.

TRANSRODNE OSOBE su osobe čiji se rodni identitet i/ili rodno izražavanje razlikuju od društveno uslovljenih rodni normi vezanih uz pol pripisan na rođenju.

Osoba koja se rodila kao beba ženskog pola, ali se osjeća kao muškarac je **TRANS MUŠKARAC**.

Osoba koja se rodila kao beba muškog pola, ali se osjeća kao žena je **TRANS ŽENA**.

Osoba koja se rodila kao beba bilo kojeg pola, ali se ne osjeća ni kao muškarac ni kao žena, ili se osjeća i kao muškarac i kao žena, ili se definiše potpuno izvan binarnih (žensko-muških) normi je **NEBINARNA OSOBA**.

INTERPOLNE OSOBE su osobe čije polne karakteristike ne pripadaju jasno definisanoj muškoj ili ženskoj kategoriji, ili pripadaju objema kategorijama.

Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, koje smo već opisali/e gore, a osjeća se kao žena je **INTERPOLNA ŽENA**.

Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, a osjeća se kao muškarac je **INTERPOLNI MUŠKARAC**.

Osoba koja se rodila kao beba različitih polnih varijacija, a ne osjeća se ni kao žena ni kao muškarac, ili se osjeća i kao žena i muškarac, ili se definiše potpuno izvan binarnih (žensko ili muško) normi, je **INTERPOLNA NEBINARNA OSOBA**.

INTERPOLNE OSOBE čiji je rodni identitet drugačiji od pola koji im je pripisan na rođenju, nazivaju se **INTERPOLNE TRANS OSOBE**.

Dakle, interpolnoj osobi može biti određen ženski pol na rođenju, ali je rod osobe muški. Ovakva osoba se zove **INTERPOLNI TRANS MUŠKARAC**.

S druge strane, interpolnoj osobi može biti određen muški pol na rođenju, ali je rod osobe ženski. Ovakva osoba se zove **INTERPOLNA TRANS ŽENA**.

RODNO IZRAŽAVANJE je način na koji izražavamo svoje rodne identitete. Osobe svih nabrojanih identiteta mogu izražavati sebe na različite načine.

Neke žene bilo kojeg rodnog identiteta i/ili polnih karakteristika (cisrodne, transrodne, interpolne) izražavaju sebe onako kako društvo percipira kao „ženstveno“, dok neke onako kako društvo percipira kao „maskulino“, neke miješano, a neke zavisno od osjećaja, raspoloženja i situacije. Isto važi i za muškarce (cisrodne, transrodne i interpolne).

Kakvo god rodno izražavanje da osoba ima, ono ne određuje njen rodni identitet niti govori o njoj kao osobi.

Rodna varijantnost se odnosi na sve varijacije očekivanih rodni normi. Ovaj termin pokazuje da mnoge osobe (kao i djeca u ranim fazama razvoja) imaju odnos prema svom rodu koji odstupa od društvenih očekivanja toga šta znači biti muškarac ili žena.

Krosdreseri/ke su osobe čiji rodni identitet jeste u podudarnosti sa polom pripisanim na rođenju, ali se povremeno rodno izražavaju suprotno od društveno prihvaćenog rodnog izražavanja karakterističnog za njihov pol. Na primjer, krosdres osoba može biti

osoba muškog pola, koja se osjeća kao muškarac, ali se povremeno oblači u odjeću karakterističnu za žensku rodnu ulogu.

Sve navedene osobe mogu biti heteroseksualne (strejt), homoseksualne (gej i lezbejke), biseksualne, panseksualne, aseksualne ili ne definisati svoju seksualnost uopšte.

SEKSUALNOST je potpuno odvojena od pola i rodnog identiteta.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA podrazumijeva emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka jednom polu/rodu, nijednom polu/rodu, dva ili više pola/roda.

HETEROSEKSUALNE OSOBE osjećaju emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka rodu i/ili rodnom izražavanju drugačijem od svog. *Primjera radi, žena bilo kojeg rodnog identiteta, rodnog izražavanja i/ili polnih*

karakteristika, koju privlače muškarci bilo da su cisrodni, transrodni i/ili interpolni, je heteroseksualna.

HOMOSEKSUALNE OSOBE osjećaju emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka istom rodu. *Npr. Muškarac (bilo da je cisrodan, transrodan i/ili interpolan) kojeg privlače muškarci, bez obzira na njihov rodni identitet, rodno izražavanje i/ili polne karakteristike, je homoseksualan (gej).*

BISEKSUALNE OSOBE osjećaju emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka dva roda (muškom i ženskom). *Pr. Muškarac (cis, trans, inter) kojeg privlače i muškarci (cis, trans, inter) i žene (cis, trans, inter) je biseksualan.*

PANSEKSUALNE OSOBE osjećaju emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost ka više rodova i/ili rodnih izražavanja. *Pr. Žena, muškarac ili nebinarna osoba (bilo kojeg rodnog identiteta, rodnog*

izražavanja i/ili polnih karakteristika) kojeg/u privlače osobe nezavisno od roda/rodnog izražavanja/pola je panseksualna/an.

ASEKSUALNE OSOBE mogu osjećati emotivnu i/ili romantičnu privlačnost prema drugim osobama, ali ova privlačnost ne mora biti realizovana kroz seksualnu praksu.

Važno je imati na umu da osoba definiše svoju seksualnu orijentaciju u skladu sa sopstvenom percepcijom sebe, te da nema šablona po kojem možemo pretpostaviti nečiju seksualnost. Seksualnost obuhvata mnoge aspekte života, kao što su privlačnost prema osobi, seksualnu praksu i sopstvenu seksualnu identifikaciju. Do skoro, istraživači/ce su se fokusirali/e u svojim istraživanjima samo na jedan od pomenutih aspekata ili dimenzija, kako bi lakše kategorizovali/e osobe. Međutim, to pojednostavljuje stvarnost. Npr. Osoba se može identifikovati kao heteroseksualna, dok istovremeno svjedoči o povremenim odnosima sa partnerima/kama istog pola/roda.

Transfobija je termin koji se koristi kako bi se opisale predrasude i dis-kriminacija prema osobama koje nadilaze ili narušavaju rodne uloge, pravila ili stereotipe.

Interfobija je termin koji se koristi kako bi se opisale predrasude i dis-kriminacija prema osobama koje imaju tjelesne karakteristike koje izlaze iz binarnog koncepta podjele pola na muški i ženski.

Za razumijevanje transrodnih identiteta i interpolnih tijela, kao i ljudskih prava TIRV osoba, važni su i sljedeći termini:

Samodefinisanje i samoodređenje se odnosi na pravo osobe da sama definiše svoj(e) identitet(e) i sebe kao osobu.

Tjelesni integritet – pravo osobe na sopstveno nesmetano tjelesno postojanje i odlučivanje o svom tijelu.

Depatologizacija trans identiteta podrazumijeva skidanje transrodnosti sa liste mentalnih poremećaja, odnosno ukidanje dijagnoze „rodna disforija“ ili „transeksualizam“ u medicinskim uputstvima, protokolima i klasifikacijama, kao što je Međunarodna klasifikacija bolesti (ICD) Svjetske zdravstvene organizacije, što je zvanično i urađeno 2018. godine.

Depatologizacija interpolnih tijela podrazumijeva ukidanje dijagnoza vezanih uz varijacije kod polnih karakteristika u medicinskim uputstvima, protokolima i klasifikacijama, kao što je Međunarodna Klasifikacija Bolesti Svetske zdravstvene organizacije.

Pravno priznanje rodnog identiteta predstavlja pravno prepoznavanje nečijeg rodnog identiteta u vidu imena i/ili oznake pola u ličnim dokumentima.

Sterilizacija predstavlja medicinsku intervenciju koja podrazumijeva uklanjanje reproduktivnih organa, ili koja može dovesti do neplodnosti (npr. Hormonska terapija). Ovakve intervencije su nekad tražene od strane države u cilju omogućavanja pravnog prepoznanja roda i podrazumijevaju izrazito kršenje ljudskih prava.

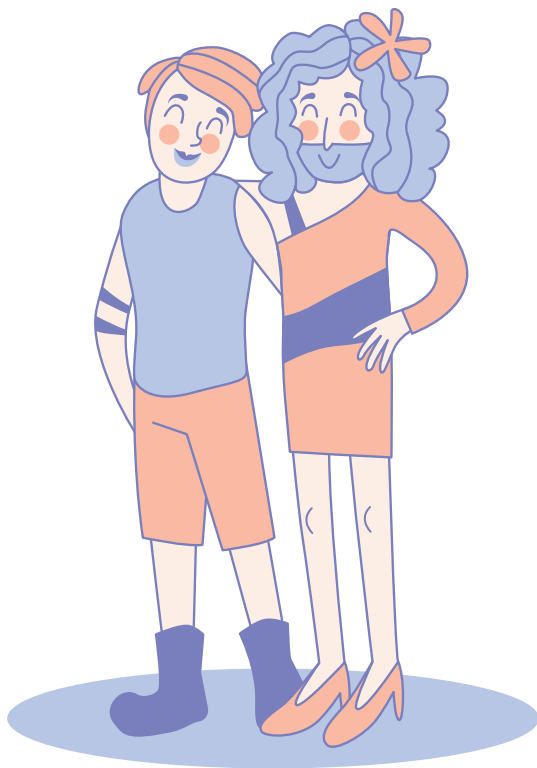
Operacije „normalizacije“ predstavljaju hormonske, operativne ili druge zahvate koji se obično sprovode nad interpolnim bebama i djeci u cilju konformiranja s muškim ili ženskim polom, sa svrhom postizanja izgleda genitalija što tipičnijih za taj pol. Ovi zahvati su često invazivni, izvode se bez pristanka osobe, uzrokuju traume i zdravstvene probleme, te samim im narušavaju tjelesni integritet i autonomiju.

PRIMJERI NEGATIVNE I POZITIVNE PRAKSE IZVJEŠTAVANJA

- Marko je bio žena, promijenio je pol prije dvije godine.
- Marko je trans muškarac, proces prilagođavanja pola je započeo prije 2 godine.
- Milica je bila muškarac, sad je žena. Zahvaljujući promjeni pola ne osjeća se više zarobljeno u svom tijelu.
- Milica je trans žena. Zahvaljujući procesu tranzicije osjeća se mnogo lagodnije u svom tijelu.
- Marija je rođena kao muškarac, ali se identifikuje kao žena.
- Marija je žena, kojoj je na rođenju pripisan muški pol.
- Milan je muškarac zarobljen u ženskom tijelu.
- Milan je muškarac kojem je na rođenju pripisan ženski pol.
- Vanja nije ni muškarac ni žena.
- Vanja je rodno-nebinarna osoba.
- Mitar je hermafrodit. Osjeća se kao muškarac, iako je rođen sa muškim i ženskim genitalijama.
- Mitar je interpolni muškarac.

- Saša je nedefinisanog pola, te je odlučio da ne bude ni muškarac ni žena.
- Saša je interpolna rodno-nebinarna osoba.
- Nevena je transeksualka. Još uvijek ima muški polni organ, ali živi u potpunosti kao žena.
- Nevena je trans žena, koja živi u skladu sa svojim rodним identitetom, a koja nije prošla hiruršku intervenciju prilagođavanja pola genitalija.
- Transeksualci su uglavnom odbačeni u društvu.
- Transrodne osobe su jako diskriminirane u društvu.
- Luka će u potpunosti postati muškarac ubrzo nakon operacije.
- Luka je muškarac, koji će ubrzo proći kroz željene operativne zahvate prilagođavanja pola.
- Mirna je žena, koja se osjeća i kao muškarac i žena.
- Mirna je nebinarna osoba koja se identifikuje kao muškarac i žena.
- Siniša ima hermafroditno stanje. Na rođenju je operisan, kako bi živio u potpunosti kao muškarac.
- Siniša je interpolna osoba. Na rođenju je prošao kroz operativne zahvate „normalizacije“ pola.
- Ivana je imala neodređeni pol, ali je nakon tranzicije postala žena.
- Ivana je interpolna žena koja je pristupila procesu prilagođavanja pola svom rodnom idenitetu.

- 👉 Ivan je trans muškarac. Iako ga privlače muškarci, odlučio je da promijeni pol.
- 👉 Ivan je gej trans muškarac, koji će ući u proces prilagođavanja pola.
- 👉 Ana je neodređenog pola, ali se osjeća kao žena koju privlače žene.
- 👉 Ana je interpolna žena koju privlače žene.

TERMINOLOGIJA KOJU JE NEOPHODNO IZBJEGAVATI:

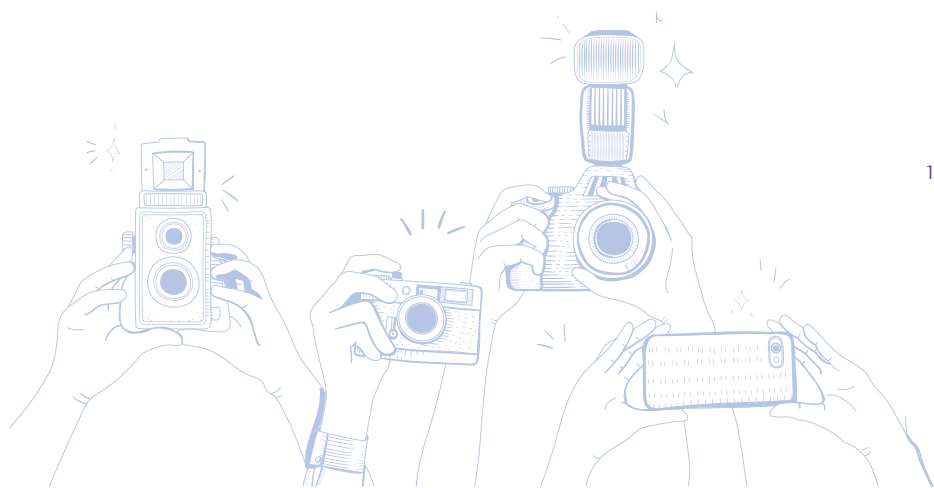
- ! Slučaj Trans seksualci
- ! Rođen kao žena/rođena kao muškarac
- ! Biološka žena / biološki muškarac
- ! Zarobljen/a u pogrešnom tijelu
- ! Neodređen/nedefinisan pol
- ! Hermafroditi
- ! Neodređeni/nedefinisan rod
- ! Promjena pola
- ! Preoperativna žena / muškarac
- ! Postoperativni transseksualci
- ! Samoidentifikovani muškarac/žena
- ! Zbunjenost rodnim identitetom:
Bio/bila žena/muškarac
Postao/la muškarac/žena

TEME OD ZNAČAJA ZA IZVJEŠTAVANJE O TIRV OSOBAMA

Izveštavanje od transrodnim, rodno varijantnim i interpolnim osobama dugo je bilo usko vezano za izvještavanje o medicinskim činjenicama iz života TIRV osoba, stavljanjem fokusa naročito na operacije i genitalije. Ovaj način izvještavanja dodatno mistifikuje trans i inter osobe, stavljajući ih u domen devijantnog, odnosno „normalizovanog“ nakon određenih medicinskih intervencija.

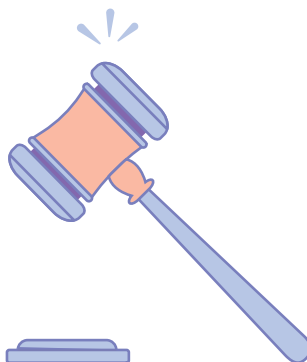
Međutim, kada su u pitanju ljudska prava transrodnih, rodno varijantnih i interpolnih osoba, postoji mnogo tema koje mogu biti obrađene tokom medijskog izvještavanja, sa svrhom informisanja same javnosti, kao i za podizanje svijesti o ovim temama.

PRAVNO PRIZNANJE RODNOG I POLNOG IDENTITETA

Mnoge transrodne i interpolne osobe su suočene sa različitim problemima upravo zbog pravnih nemogućnosti priznanja njihovog rodnog i/ili polnog identiteta. Mnoge trans i neke interpolne osobe prolaze kroz različite probleme upravo iz razloga jer im ime i/ili oznaka pola u dokumentima nije u skladu sa rodnim identitetom. Ovi problemi podrazumijevaju razne neugodne situacije prilikom pristupa raznim institucionalnim servisima, kao što su zdravstvene usluge, administrativne i pravne usluge, ali i sve druge situacije u kojima su primorani da daju na uvid svoja lična dokumenta, poput: prelaska granice, legitimacije u saobraćaju, podizanja paketa u pošti i slično.

Mnoge interpolne, nebinarne i neke druge osobe nemaju mogućnost oznake svog rodnog identiteta u dokumentima, koji nekada odstupa od standardnog „muškog“ i „ženskog“. Samim tim su prinuđeni/e prilagoditi se jednoj od mogućnosti, što može značiti izostanak specifičnih usluga koje su usko vezane za njihove lične karakteristike.

Prilikom pisanja o ovoj temi treba imati na umu:

- Način na koji zakon reguliše ova pitanja
- Potencijalno postojanje inicijativa za unapređenje ljudskih prava trans, rodno varijantnih i interpolnih osoba
- Poređenje postojeće pravne prakse u Crnoj Gori i okolnim/evropskim državama, sa akcentom na napredna rješenja
- Šta je od naročitog značaja u pravnom pogledu za TIRV zajednicu
- Na koji način nedostatak pravne regulative utiče na svakodnevni život TIRV osoba

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Zdravstvena zaštita i trans i inter specifične zdravstvene usluge su od ključnog značaja za TIRV osobe. Olakšan pristup procesu prilagođavanja pola, adekvatna zdravstvena zaštita, edukovani medicinski radnici na polju trans i inter-specifičnih zdravstvenih usluga, samo su neke od ključnih stvari neophodnih za adekvatan zdravstveni sistem koji uključuje trans, inter i rodno varijantne osobe.

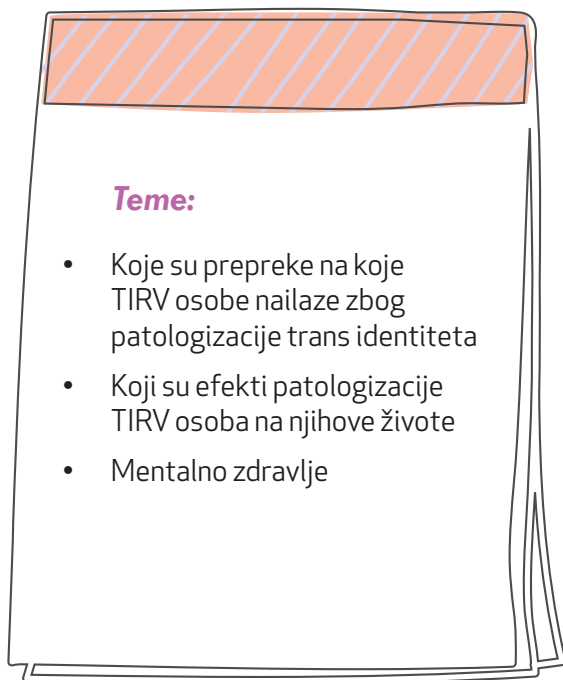
Neke od tema, vezanih za zdravstvenu zaštitu:

- Proces prilagođavanja pola
- Dostupnost zdravstvenih usluga
- Postojanje korektivnih zahvata nad interpolnim bebama
- Zdravstvena zaštita trans i interpolnih osoba
- Diskriminacija prilikom pristupa zdravstvenim uslugama
- Važnost pristupa prilagođavanju pola za trans i inter osobe.

DEPATOLOGIZACIJA

Depatologizacija trans identiteta i tijela interpolnih osoba je tema od velikog značaja za TIRV zajednicu. Prirodne tjelesne varijacije polnih karakteristika su svrstane u patologije ako izlaze izvan društveno prihvatljivih normi, a transrodnost se više ne nalazi na listi mentalnih poremećaja u Međunarodnoj klasifikaciji bolesti izdatoj od strane Svjetske Zdravstvene Organizacije.

TRANSFOBIJA, INTERFOBIJA I ZLOČINI/GOVORI IZ MRŽNJE

Nažalost, stvarnost mnogih transrodnih, interpolnih i rodno varijantnih osoba je i dalje visok stepen diskriminacije i/ili nasilja koje doživljavaju svakodnevno po osnovu rodnog identiteta i/ili tjelesnih karakteristika. Iako je veliki broj trans i inter osoba meta nasilja i diskriminacije, veoma mali broj ovakvih slučajeva bude prijavljen zbog straha od dodatne diskriminacije.

***Prilikom izvještavanja o ovoj temi,
treba obratiti pažnju na sledeće:***

- Zaštita od transfobije i interfobije
- Diskriminacija u sistemu i društvu
- Na koji način transfobija i interfobija utiču na ljudske živote
- Svakodnevni problemi trans, inter i rodno varijantnih osoba u društvu

LIČNE PRIČE

U cilju približavanja trans i inter tema javnosti, jedan od najefikasnijih alata jesu upravo lične priče trans, inter i rodno varijantnih osoba. Prilikom prenošenja ovakvih priča, potrebno je posebno obratiti pažnju na način izvještavanja, jer ove lične priče utiču kako na život same osobe o kojoj se izvještava, tako i na život njenih bližnjih, ali i na opšti stav javnosti prema skupini ljudi koja je već izložena visokom stepenu diskriminacije.

Prilikom izvještavanja o ličnim pričama, značajno je obraditi:

- Različite identitete i iskustva
- Razna iskustva i interese, ne stereotipe ili samo trans i/ili inter iskustvo (time se prikazuje osoba kao cjelovito ljudsko biće)
- I pozitivna iskustva, a ne samo negativna
- Podršku koju TIRV osobe dobijaju od svoje okoline
- Potencijalne probleme sa kojima se TIRV osobe susrijeću
- Lična iskustva vezana za rodni identitet i/ili tjelesne karakteristike
- Sopstveni doživljaj rodnog identiteta i/ili tjelesnih karakteristika

SMJERNICE PRILIKOM IZVJEŠTAVANJA O TRANS, INTER I RODNO VARIJANTNIM (TIRV) OSOBAMA

- Koristite adekvatnu terminologiju i poštujući jezik.
- Koristite ime i zamjenice koje je osoba izabrala.
- Prilikom obrađivanja teme nemojte se fokusirati samo na trans identitet ili interpolnost osobe, već i na druge karakteristike. Naročito je važno da ako izvještavate o postignućima osobe, ukoliko trans identitet i/ ili interpolnost osobe nisu važni u kontekstu teme, nemojte ih pominjati osim ukoliko osoba to ne želi.
- Nemojte u prvi plan stavljati medicinske činjenice o osobi, osim ukoliko osoba to ne želi. Nemojte postavljati samo pitanja vezana za tranziciju, medicinske intervencije i/ ili operacije i stavljati osobu u medikalizujuću priču. Zdravstvenu istoriju, tjelesne karakteristike i priču o genitalijama nemojte uključivati u izvještavanje.
- Nemojte koristiti senzacionalističke naslove ili najave kako bi privukli pažnju što većeg broja čitalaca/slušalaca/gledalaca.
- Imajte na umu da su seksualna orijentacija, polne karakteristike i rodni identitet različite stvari kao i da trans, inter i rodno varijantne osobe mogu biti heteroseksualne, gej, biseksualne, panseksualne, aseksualne, itd.
- Prilikom ilustrovanja priče, nemojte koristiti fotografije koje pokazuju izgled osobe prije i poslije medicinskih intervencija. Slike koje podržavaju predrasude prema i

stereotipe o trans i inter osobama takođe je preporučljivo izbjegavati. Ovo podrazumijeva slike koje prikazuju trans osobe koje se šminkaju, stoje ispred ogledala, slike koje pokazuju tjelesne karakteristike trans i inter osoba, itd i slično. Takođe, treba izbjegavati slike koje prikazuju osobe o kojima se ne radi. Najbolje je koristiti slike koje je osoba odobrila, kao i slike koje prikazuju trans i inter aktiviste/kinje, akcije izvedene od strane TIRV i/ili LGBTIQ zajednice i slične.

- Prilikom sakupljanja podataka, uvijek obratite pažnju da su podaci preuzeti od strane relevantnih izvora. Nemojte se ustručavati da kontaktirate organizacije koje se bave ljudskim pravima trans, inter i rodno varijantnih osoba prilikom sakupljanja podataka.

IZVORI

Guide for journalists: A practical guide on how to cover stories about trans people, or about issues which affect trans people, in a fair and respectful manner, M.Tolu, 2015. TGEU – Transgender Europe, Berlin, Germany.

Media style guidelines, 2014., TENI – Transgender Equality Network Ireland, Dublin, Ireland.

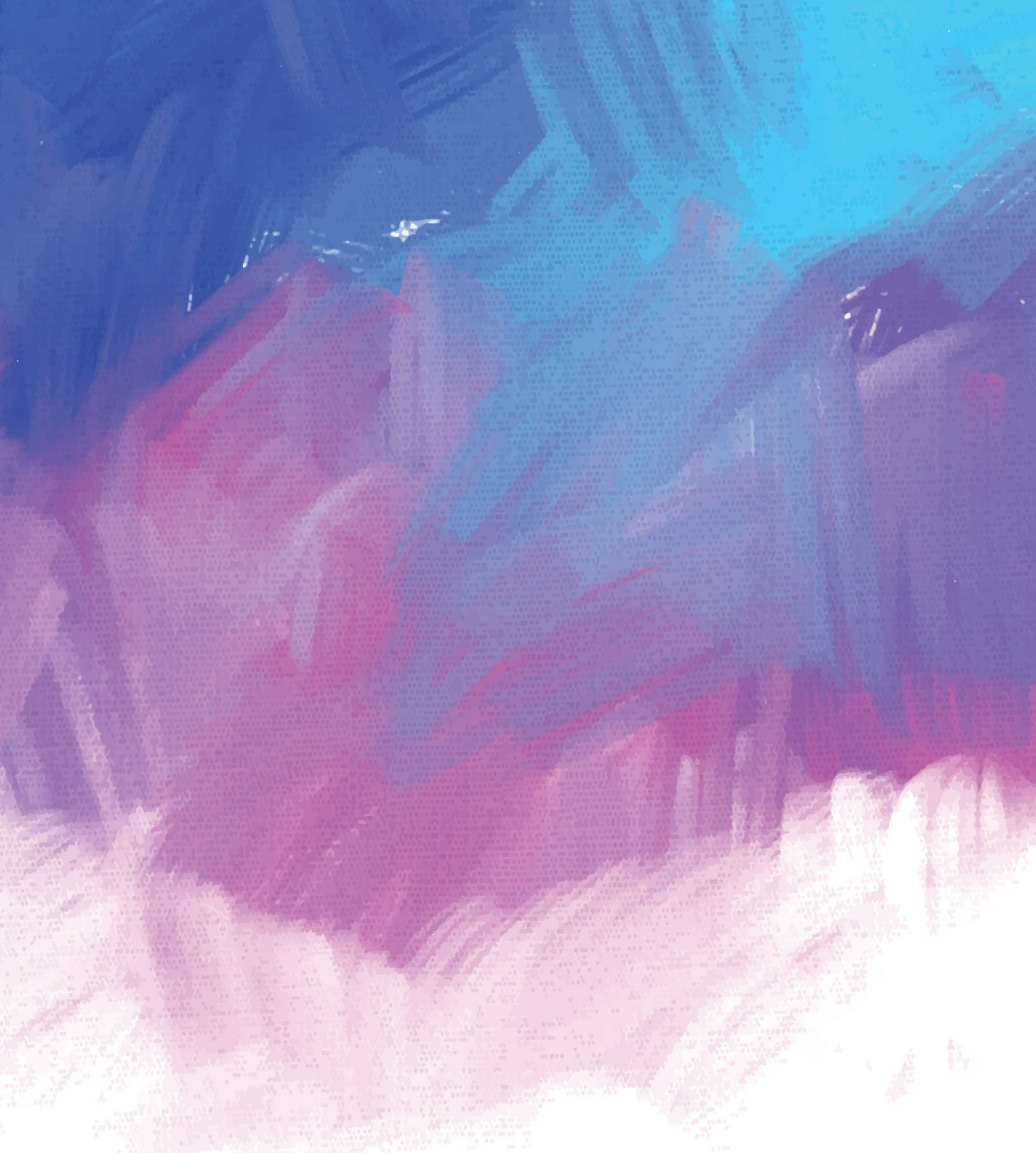
Kako (NE) izvještavati o transrodnim osobama - slučaj Ivane Zdravke Josipe Radoš, 2017., Trans Aid, Zagreb, Hrvatska.

Stilsko-jezičke preporuke za medije o izvještavanju o trans osobama, 2016., Gayten – LGBT, Beograd, Srbija.

Osnovne smjernice za izvještavanje o interspolnosti, 2019., Trans Aid, Zagreb, Hrvatska.

**Queer
Montenegro**

komunika i kvir zajednica

Institut za medije Crne Gore
Montenegro Media Institute

**MINISTARSTVO
JAVNE UPRAVE**

**MEDIJI ZA
GRAĐANE
GRAĐANI
ZA MEDIJE**

Ovi projekti finansirani su od strane
Evropske unije